

بررسی رابطه نقش شغلی با تنش شغلی معلمان کودکان با نیازهای ویژه^۱ اعظم عباسی کرقند^۲، دکتر حسن نودهی^۳، زهره عباسی^۴

چکیده

هدف از پژوهش حاضر بررسی رابطه نقش شغلی با تنش شغلی معلمان کودکان با نیازهای ویژه بود. روش تحقیق توصیفی از نوع همبستگی بود و جامعه آماری این پژوهش ۱۲۰۰ نفر بودند که ۲۹۱ نفر از معلمان با استفاده از نمونه گیری تصادفی طبقه‌ای به عنوان نمونه انتخاب شدند. گردآوری داده‌ها با استفاده از پرسشنامه فیلیپ رایس (۱۹۹۲) و پرسشنامه اسپيو (۱۹۸۷) صورت گرفت. جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از آزمون‌های آماری ضریب همبستگی پیرسون، تحلیل رگرسیون، تحلیل واریانس یک عاملی و t مستقل استفاده شد. بر اساس نتایج به دست آمده بین نقش شغلی (بار کاری، بی‌کفایتی، دوگانگی نقش، محدوده نقش، مسئولیت و محیط فیزیکی) با تنش شغلی (روابط بین فردی، وضعیت جسمانی و علائق شغلی) معلمان کودکان با نیازهای ویژه رابطه وجود دارد. بر اساس یافته‌های دیگر پژوهش، بین نقش شغلی و تنش شغلی معلمان کودکان با نیازهای ویژه به لحاظ سابقه خدمت، مدرک تحصیلی و جنسیت تفاوت معناداری وجود نداشت. مساله تنش شغلی در همه مشاغل مطرح است اما در ارتباط با شغل معلم معنای خاصی پیدا می‌کند چون یک معلم علاوه بر مسائل و مشکلاتی که در همه افراد مطرح است، با برخی مسائل و مشکلاتی که صرفاً ناشی از نوع شغل وی است نیز مواجه می‌شود.

واژگان کلیدی: نقش شغلی، تنش شغلی، معلمان کودکان با نیازهای ویژه.

^۱ تاریخ دریافت مقاله ۱۳۹۹/۱/۱۵ - تاریخ پذیرش مقاله ۱۳۹۹/۲/۱۸

^۲ دانشجوی دکتری مدیریت آموزشی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد نیشابور، ایران.

^۳ استادیار گروه علوم تربیتی و عضو هیئت‌علمی، دانشگاه حکیم سبزواری، سبزوار، ایران

^۴ کارشناسی ارشد روانشناسی

مقدمه

امروزه، یکی از جنبه‌های مهم زندگی هر فردی را شغل وی تشکیل می‌دهد. شغل وی تشکیل می‌دهد. شغل، علاوه بر اینکه هزینه‌های زندگی ما را تأمین می‌کند. نیازهای روانی ما، از قبیل تحرک روانی و بدنی، تماس اجتماعی، احساس خودارزشمندی، اعتماد و توانمندی را نیز ارضا می‌نماید (قدیمی مقدم، حسینی طباطبایی و جمعه پور، ۱۳۸۴). در زندگی همه افرادی که دارای شغل هستند استرس وجود دارد و به گونه‌های مختلف بر آنها فشار روانی وارد می‌کند (علوی، جنتی فرد و داوودی، ۱۳۸۸).

فشار روانی پی‌آمدهایی نیز دارد که اثر مستقیم تری بر سازمان دارد یکی از این پی‌آمدهای واضح فشار روانی شدید، کاهش عملکرد مناسب و درست است. این کاهش می‌تواند به صورت کیفیت ضعیف کار، افت بهره‌وری متجلی می‌گردد. کناره‌گیری نیز می‌تواند نتیجه فشار روانی باشد که مهمترین آنها عبارتند از: غیبت، استعفا و ترک کار پی‌آمدهایی فشار روانی که هم بر فرد و هم بر سازمان اثر می‌گذارد. و هنگامی بوجود می‌آید که فرد احساس کند فشارهایی خیلی زیاد را تحمل می‌کند در نتیجه نقش شغلی کاهش می‌یابد (الوانی، ۱۳۷۸).

تنش شغلی دارای عوارض و پیامدهای مختلف جسمی، روانی، رفتاری و سازمانی است عوارض جسمی شامل: بیماری‌های قلبی عروقی، گوارشی، اسکلتی عضلانی، اختلالات سیستم ایمنی و سرطان‌های مختلف و افزایش بروز صدمات و حوادث است. عوارض روانی طیف وسیعی از بیماری‌ها از علائم خفیف عصبی روانی تا بیماری‌های شدید روانی را در برمی‌گیرند. علائم اولیه و خفیف ممکن است شامل از بین رفتن اشتها، بی‌خوابی، تکان عصبی، سردرد، سوءهاضمه، ناخن جویدن و کاهش تمرکز باشد. با تشدید و ادامه اثر تنش بر روی فرد بیماری‌های واضح مانند افسردگی، اختلالات اضطرابی، سوماتیفرم و دردهای سایکوزنیک ممکن است رخ دهد. پیامدهای رفتاری تنش شغلی نیز شامل غیبت از کار، مصرف دخانیات، اختلال خواب، سوء مصرف دارو، الکل و اعتیاد است. همچنین استرس دارای پیامدهای سازمانی از جمله کاهش عملکرد مناسب، افزایش تعداد غیبت‌ها، افزایش موارد استعفا، کاهش رضایت شغلی، کاهش تعهد سازمانی و غیره می‌باشد (رم، ۱۹۹۸؛ به نقل از کمالی اردکانی، ملک، عطارچی و محمدی، ۱۳۹۲).

فشار و تنش شغلی مشکلات شایعی برای کارکنان در محیط‌های کاری هستند. بوید، لوین و ساگر (۲۰۰۹؛ به نقل از چاپمن^۱، ۲۰۰۵) برآورد هزینه‌های مربوط به فشارهای شغلی نظیر اضطراب شغلی و فرسودگی هیجانی را در آمریکا ۳۰۰ بیلیون دلار گزارش نموده‌اند. به همین دلیل نظریه پردازان و پژوهشگران مختلف تلاش وافر را برای ارائه الگوهایی که از طریق آنها می‌توان تنش و فشار شغلی را به عنوان پیامد نهایی مجموعه‌ای از عامل‌های پیشایند تحت کنترل و مدیریت درآورد، به خرج داده‌اند. جنبه‌های مشخصی از شغل افراد در محیط‌های کاری می‌تواند منجر به احساس تنش و فشار شغلی در افراد شوند. از مهمترین این عامل‌ها می‌توان به گرانباری نقش، عامل‌های وابسته به نقش افراد نظیر فقدان قدرت، ابهام و تعارض نقش، تهدید رشد و پیشرفت فردی، چشم انداز مبهم نسبت به آینده شغلی و احساس کم ارزشی روانی در محیط کار اشاره کرد (اویانگ^۲، ۲۰۰۹). هر یک از این عامل‌ها به تنهایی یا در کنار دیگر عامل‌ها می‌تواند موجب شوند تا افراد دچار احساس کاهش کارآمدی، افت توانایی کاری، ناتوانی در ابتکار و نوآوری، کاهش علاقه به کار، افزایش انعطاف ناپذیری، فقدان علاقه به سازمان و همکاران و کاهش سطح مسئولیت‌پذیری شوند (اویانگ، ۲۰۰۹).

تنش حالتی بیان شده که در آن فرد با موقعیت‌ها و فرصت‌ها، موانع و محدودیت‌ها یا نیازها و انتظاراتی مواجه می‌گردد که نتایج حاصل از آنها برای او مهم است، اما امکان تحقیق نتایج مذکور نامطمئن است و پیش بینی دقیق آن میسر نیست. بدین ترتیب، احتمال نامشخص وقوع نتایج ناخوشایند، و مهم بودن آنها، عوامل به وجود آورنده تنش در فرد محسوب می‌شوند (الوانی، ۱۳۷۸).

بررسی‌ها نشان داده است که در میان مشغله‌های پر خطر، معلمان سطوح بالایی از استرس شغلی را نشان می‌دهند. این امر در مورد معلمان استثنایی که دارای دانش آموزان با نیازهای ویژه و مشکلات بیشتری می‌باشند مسئله را وخیم‌تر کرده، که در چنین حالتی هم دانش آموزان از بی حوصلگی معلم آزرده خاطر می‌شوند و هم شغل معلم برایش نارضایت‌کننده به نظر می‌رسد. مایلز، آرمزی و سیمپسون^۳ (۲۰۰۶) با تحقیقاتی که روی معلمان دارای کودکان با نیازهای ویژه انجام دادند به این نتیجه دست یافتند که علت اینکه این گروه از معلمان در

¹ Chapman

² Ouyang

³ . Myles Ormsbee & Simpson

برقراری ارتباط با این نوع کودکان درگیر مشکلات زیادی می‌باشند، دچار فشار کاری بیشتری می‌باشند و همین امر زمینه بیماری‌های روان-تنی را در آنها موجب می‌شود. کریمی و مرادمند (۱۳۹۰) در پژوهش بررسی ابعاد استرس شغلی دبیران دوره متوسطه که انجام دادند، نتایج نشان داد که هر یک از ابعاد استرس شغلی یعنی حجم زیاد کار، فقدان رشد حرفه‌ای، عدم منزلت اجتماعی، روابط سرد و نامناسب میان همکاران، مسائل مربوط به دانش آموزان و کمی حقوق و مزایا بیش از حد متوسط در ایجاد استرس شغلی دبیران مؤثر بوده است. معلمان مرد بیش از معلمان زن از داشتن احساس عدم منزلت در شغل خود دچار استرس می‌شدند. لذا هدف این پژوهش بررسی رابطه نقش شغلی با تنش شغلی معلمان کودکان با نیازهای ویژه می‌باشد.

فرضیه‌های تحقیق

فرضیه شماره ۱: بین نقش شغلی با تنش شغلی و مولفه‌های روابط بین فردی، وضعیت جسمانی و علایق شغلی معلمان کودکان با نیازهای ویژه رابطه معناداری وجود دارد.

فرضیه شماره ۲: بین بار کاری نقش با تنش شغلی و مولفه‌های روابط بین فردی، وضعیت جسمانی و علایق شغلی معلمان کودکان با نیازهای ویژه رابطه معناداری وجود دارد.

فرضیه شماره ۳: بین بی‌کفایتی نقش با تنش شغلی و مولفه‌های روابط بین فردی، وضعیت جسمانی و علایق شغلی معلمان کودکان با نیازهای ویژه رابطه معناداری وجود دارد.

فرضیه شماره ۴: بین دوگانگی نقش با تنش شغلی و مولفه‌های روابط بین فردی، وضعیت جسمانی و علایق شغلی معلمان کودکان با نیازهای ویژه رابطه معناداری وجود دارد.

فرضیه شماره ۵: بین محدوده نقش با تنش شغلی و مولفه‌های روابط بین فردی، وضعیت جسمانی و علایق شغلی معلمان کودکان با نیازهای ویژه رابطه معناداری وجود دارد.

فرضیه شماره ۶: بین مسئولیت با تنش شغلی و مولفه‌های روابط بین فردی، وضعیت جسمانی و علایق شغلی معلمان کودکان با نیازهای ویژه رابطه معناداری وجود دارد.

فرضیه شماره ۷: بین محیط فیزیکی با تنش شغلی و مولفه‌های روابط بین فردی، وضعیت جسمانی و علایق شغلی معلمان کودکان با نیازهای ویژه رابطه معناداری وجود دارد.

فرضیه شماره ۸: بین نقش شغلی معلمان کودکان با نیازهای ویژه به لحاظ سابقه شغلی، میزان تحصیلات و جنسیت تفاوت وجود دارد.

فرضیه شماره ۹: بین تنش شغلی معلمان کودکان با نیازهای ویژه به لحاظ سابقه شغلی، میزان تحصیلات و جنسیت تفاوت وجود دارد.

روش تحقیق

در پژوهش حاضر جامعه مورد بررسی عبارت است از کلیه‌ی معلمان کودکان با نیازهای ویژه دوره ابتدایی شهر مشهد که در سال تحصیلی ۹۵-۹۴ در دبستان های شهر مشهد مشغول به خدمت می‌باشند. که این تعداد شامل ۱۲۰۰ معلم (۳۵۰ معلم مرد و ۸۵۰ معلم زن) را در بر می‌گیرد. برای برآورد حجم نمونه از جدول کرجسی و مورگان استفاده شد و روش نمونه گیری تصادفی طبقه‌ای (نسبی) بود.

ابزارهای اندازه گیری

الف - پرسشنامه نقش شغلی: برای سنجش نقش شغلی از پرسشنامه نقش شغلی که توسط اسپیو (۱۹۸۷) ساخته شده است مورد استفاده قرار گرفت. این پرسشنامه از شش بعد: ۱- بارکاری نقش، ۲- بی‌کفایتی نقش، ۳- دوگانگی نقش، ۴- محدوده نقش، ۵- مسئولیت و ۶- محیط فیزیکی تهیه و مورد استفاده قرار گرفته است. این پرسشنامه شامل ۶۰ سوال می باشد. شریفیان و همکاران (۲۰۰۶) در پژوهشی روایی محتوایی این پرسشنامه بسیار مطلوب گزارش شده است و پایایی آن به شیوه بازآزمایی در سطح رضایت بخشی محاسبه گردید و ضریب آلفای کرونباخ آن نیز برابر با ۰/۸۹، محاسبه و گزارش شده است. در این پژوهش پایایی پرسشنامه با استفاده از آلفای کرونباخ برای کل پرسشنامه ۰/۷۸ به دست آمد

ب- تنش شغلی: برای سنجش تنش شغلی از پرسشنامه ی فیلیپ رایس (۱۹۹۲) استفاده شد، این پرسشنامه شامل ۵۷ ماده است که توسط حاتمی (۱۳۷۷) به نقل از رجب پور، (۱۳۷۷) ترجمه و هنجاریابی شده است. و شامل سه خرده مقیاس: روابط بین فردی، وضعیت جسمانی

و علائق شغلی می باشد. نمره گذاری آن بر اساس مقیاس لیکرت است که از هرگز (۱) ، به ندرت (۲)، گاهی اوقات (۳) ، اغلب (۴) و بیشتر اوقات (۵) تشکیل شده است. رجب پور (۱۳۷۷) این پرسشنامه را در مورد ۲۷۵ معلم مدرسه مورد آزمون قرار داد. میزان پایایی محاسبه شده با استفاده از آلفای کرونباخ ۰/۸۹ به دست آمد و میزان روایی برای کل پرسشنامه ۰/۹۱ و برای سه بخش از آن به ترتیب روابط بین فردی ۰/۸۹ و وضعیت جسمانی ۰/۸۸؛ علائق شغلی ۰/۸۱ به دست آمد (نعیمی و همکار، ۱۳۹۱). در این پژوهش پایایی کل پرسشنامه با استفاده از روش آلفای کرونباخ ۰/۶۵ به دست آمد.

یافته‌های پژوهش

فرضیه اول: بین نقش شغلی با تنش شغلی و مؤلفه‌های روابط بین فردی، وضعیت جسمانی و علائق شغلی معلمان کودکان با نیازهای ویژه رابطه معناداری وجود دارد.

جدول شماره ۱: همبستگی نقش شغلی با تنش شغلی و مؤلفه‌های روابط بین فردی، وضعیت جسمانی و علائق شغلی معلمان کودکان با نیازهای ویژه

مؤلفه	تنش شغلی	روابط بین فردی	وضعیت جسمانی	علائق شغلی
	R	R	R	R
نقش شغلی	**۰/۷۷۸	**۰/۷۱۷	**۰/۶۲۳	**۰/۶۸۵

$$**p < 0.01 \quad *p < 0.05$$

باتوجه به جدول شماره ۱، مشاهده می‌شود که بین نقش شغلی با تنش شغلی، روابط بین فردی، وضعیت جسمانی و علائق شغلی همبستگی مثبت وجود دارد که این همبستگی‌ها از نظر آماری در سطح ($p < 0.05$) معنادار می باشد.

هم چنین برای آزمون فرضیه فوق از رگرسیون خطی ساده مدل همزمان استفاده شده است که در جداول زیر ارائه شده است.

جدول شماره ۲: نتایج آنالیز رگرسیون همزمان برای پیش‌بینی نقش شغلی با تنش شغلی و مؤلفه‌های روابط بین فردی، وضعیت جسمانی و علائق شغلی

مؤلفه‌ها	ضرایب غیراستاندارد	خطای معیار	ضرایب استاندارد	T	سطح معناداری
تنش شغلی	۱/۰۲۰	۰/۵۲۵	۰/۳۴۹	۱/۹۶۵	۰/۰۵
روابط بین فردی	۰/۵۲۸	۰/۵۲۵	۰/۱۷۱	۱/۰۰۲	۰/۳۱۸
وضعیت جسمانی	۰/۴۶۸	۰/۴۷۰	۰/۴۰۳	۰/۹۸۸	۰/۳۲۵
علائق شغلی	-۰/۲۰۲	۰/۵۵۰	-۰/۰۶۳	-۰/۳۶۷	۰/۷۱۴
R	۰/۶۲۷				
R²	۰/۶۲۰				
F	۸۲/۰۰				
سطح معناداری	۰/۰۰۱				

مطابق جدول شماره ۲، با توجه به مجذور R تعدیل شده، ۶۲ درصد از واریانس نقش شغلی توسط تنش شغلی و مؤلفه‌های روابط بین فردی، وضعیت جسمانی و علائق شغلی معلمان کودکان با نیازهای ویژه در کل گروه مورد پژوهش تبیین می‌شود و ضرایب استاندارد متغیرهای پیش‌بین، تنش شغلی معلمان کودکان با نیازهای ویژه با بتای ۳۴٪ درصدی به صورت مثبت سهم معناداری در پیش‌بینی نقش شغلی دارد. اما روابط بین فردی، وضعیت جسمانی و علائق شغلی سهم معناداری در پیش‌بینی نقش شغلی ندارد.

فرضیه دوم: بین بارکاری نقش با تنش شغلی و مؤلفه‌های روابط بین فردی، وضعیت جسمانی و علائق شغلی معلمان کودکان با نیازهای ویژه رابطه معناداری وجود دارد.

جدول شماره ۳: همبستگی بار کاری نقش با تنش شغلی و مؤلفه‌های روابط بین فردی، وضعیت جسمانی و علائق شغلی معلمان کودکان با نیازهای ویژه

مؤلفه	تنش شغلی	روابط بین فردی	وضعیت جسمانی	علائق شغلی
	R	R	R	R
بارکاری نقش	**۰/۴۹۳	**۰/۳۷۱	**۰/۴۷۷	**۰/۴۳۷

**p<۰/۰۱ *p<۰/۰۵

باتوجه به جدول شماره ۳، مشاهده می‌شود که: بین بارکاری نقش با تنش شغلی، روابط بین فردی، وضعیت جسمانی و علایق شغلی همبستگی مثبت وجود دارد که این همبستگی‌ها از نظر آماری در سطح ($p < 0.05$) معنادار می‌باشد.

هم چنین برای آزمون فرضیه فوق از رگرسیون خطی ساده مدل همزمان استفاده شده است که در جداول زیر ارائه شده است.

جدول شماره ۴: نتایج آنالیز رگرسیون همزمان پیش‌بینی بارکاری نقش با تنش شغلی و مولفه‌های روابط بین فردی، وضعیت جسمانی و علایق شغلی

مؤلفه‌ها	ضرایب غیراستاندارد	خطای معیار	ضرایب استاندارد	T	سطح معناداری
تنش شغلی	-۰/۱۷۵	۰/۰۴۵	-۰/۲۹۷	-۳/۸۸۳	۰/۰۰۱
روابط بین فردی	-۰/۲۰۲	۰/۱۱۵	-۰/۱۳۱	-۱/۷۵۲	۰/۰۸۱
وضعیت جسمانی	۰/۰۰۳	۰/۰۴۳	۰/۰۰۶	۰/۰۷۷	۰/۹۳۸
علایق شغلی	۰/۲۱۹	۰/۰۷۶	۰/۲۳۸	۲/۸۸۳	۰/۰۰۴
R	۰/۲۶۹				
R²	۰/۲۵۴				
F	۱۷/۹۰۴				
سطح معناداری	۰/۰۰۰				

مطابق جدول شماره ۴، باتوجه به مجذور R تعدیل شده، ۲۵ درصد از واریانس بارکاری نقش با تنش شغلی و مؤلفه‌های روابط بین فردی، وضعیت جسمانی و علایق شغلی معلمان کودکان با نیازهای ویژه توسط در کل گروه مورد پژوهش تبیین می‌شود و ضرایب استاندارد متغیرهای پیش‌بین، تنش شغلی و علایق شغلی معلمان کودکان استثنایی به صورت مثبت سهم معناداری در پیش‌بینی بارکاری نقش دارد. اما روابط بین فردی و وضعیت جسمانی سهم معناداری در پیش‌بینی بارکاری نقش ندارد.

فرضیه سوم: بین بی‌کفایتی نقش با تنش شغلی و مؤلفه‌های روابط بین فردی، وضعیت جسمانی و علایق شغلی معلمان کودکان با نیازهای ویژه رابطه معناداری وجود دارد.

جدول شماره ۵: همبستگی بی کفایتی نقش با تنش شغلی و مؤلفه‌های روابط بین فردی، وضعیت جسمانی و علائق شغلی معلمان کودکان با نیازهای ویژه

مؤلفه	تنش شغلی	روابط بین فردی	وضعیت جسمانی	علائق شغلی
	R	R	R	R
بی کفایتی نقش	**۰/۵۰۴	**۰/۴۱۰	**۰/۴۶۰	**۰/۴۳۶

$$**p < 0.01 \quad *p < 0.05$$

باتوجه به جدول شماره ۵، مشاهده می‌شود که: بین بی کفایتی نقش با تنش شغلی، روابط بین فردی، وضعیت جسمانی و علائق شغلی همبستگی مثبت وجود دارد که این همبستگی‌ها از نظر آماری در سطح ($p < 0.05$) معنادار می باشد.

هم چنین برای آزمون فرضیه فوق از رگرسیون خطی ساده مدل همزمان استفاده شده است که در جداول زیر ارائه شده است.

جدول شماره ۶: نتایج آنالیز رگرسیون همزمان برای پیش‌بینی بی کفایتی نقش با تنش شغلی و مؤلفه‌های روابط بین فردی، وضعیت جسمانی و علائق شغلی

مؤلفه‌ها	ضریب B	خطای معیار	ضریب بتا	T	سطح معناداری
تنش شغلی	-۰/۱۷۵	۰/۰۴۵	-۰/۲۹۷	-۳/۸۸۳	۰/۰۰۱
روابط بین فردی	-۰/۲۰۲	۰/۱۱۵	-۰/۱۳۱	-۱/۷۵۲	۰/۰۸۱
وضعیت جسمانی	۰/۰۰۳	۰/۰۴۳	۰/۰۰۶	۰/۰۷۷	۰/۹۳۸
علائق شغلی	۰/۲۱۹	۰/۰۷۶	۰/۲۳۸	۲/۸۸۳	۰/۰۰۴
R	۰/۲۶۱				
R²	۰/۲۶۴				
F	۱۷/۲۴۸				
سطح معناداری	۰/۰۰۰				

مطابق جدول شماره ۶، باتوجه به مجذور R تعدیل شده، ۲۶ درصد از واریانس بی کفایتی نقش توسط تنش شغلی و مؤلفه‌های روابط بین فردی، وضعیت جسمانی و علائق شغلی معلمان کودکان با نیازهای ویژه در کل گروه مورد پژوهش تبیین می شود. و ضرایب استاندارد متغیرهای پیش‌بین، تنش شغلی و علائق شغلی معلمان کودکان استثنایی به صورت مثبت

سهم معناداری در پیش بینی بی کفایتی نقش دارد. اما روابط بین فردی و وضعیت جسمانی سهم معناداری در پیش بینی بی کفایتی نقش ندارد.

فرضیه چهارم: بین دو گانگی نقش با تنش شغلی و مؤلفه‌های روابط بین فردی، وضعیت جسمانی و علایق شغلی معلمان کودکان با نیازهای ویژه رابطه معناداری وجود دارد. جدول شماره ۷: همبستگی دو گانگی نقش با تنش شغلی و مؤلفه‌های روابط بین فردی، وضعیت جسمانی و علایق شغلی معلمان کودکان با نیازهای ویژه

مؤلفه	نقش شغلی	روابط بین فردی	وضعیت جسمانی	علایق شغلی
	R	R	R	R
دوگانگی نقش	**۰/۵۶۳	**۰/۵۴۲	**۰/۴۶۵	**۰/۵۲۳

$$**p < 0/01 \quad **p < 0/05$$

باتوجه به جدول شماره ۷، مشاهده می‌شود که: بین دوگانگی نقش با تنش شغلی، روابط بین فردی، وضعیت جسمانی و علایق شغلی همبستگی مثبت وجود دارد که این همبستگی‌ها از نظر آماری در سطح ($p < 0/05$) معنادار می‌باشد.

هم چنین برای آزمون فرضیه فوق از رگرسیون خطی ساده مدل همزمان استفاده شده است که در جداول زیر ارائه شده است.

جدول شماره ۸: نتایج آنالیز رگرسیون همزمان برای پیش‌بینی دوگانگی نقش با تنش شغلی و مؤلفه‌های روابط بین فردی، وضعیت جسمانی و علایق شغلی

مؤلفه‌ها	ضرایب غیراستاندارد	خطای معیار	ضرایب استاندارد	T	سطح معناداری
تنش شغلی	۰/۷۲۶	۰/۱۵۲	۱/۰۸۸	۴/۷۸۱	۰/۰۰۰
روابط بین فردی	۰/۶۱۷	۰/۱۵۴	۰/۸۷۷	۴/۰۱۱	۰/۰۰۰
وضعیت جسمانی	-۰/۴۵۳	۰/۱۳۸	-۱/۷۲۲	-۳/۲۹۵	۰/۰۰۱
علایق شغلی	۰/۵۰۶	۰/۱۶۱	۰/۶۸۷	۳/۱۴۲۱	۰/۰۰۲
R	۰/۳۸۹				
R²	۰/۳۷۶				
F	۳۱/۰۱۰				
سطح معناداری	۰/۰۰۰				

مطابق جدول شماره ۸، باتوجه به مجذور R تعدیل شده، ۳۷ درصد از واریانس دوگانگی نقش توسط تنش شغلی و مؤلفه‌های روابط بین فردی، وضعیت جسمانی و علایق شغلی معلمان کودکان با نیازهای ویژه در کل گروه مورد پژوهش تبیین می شود و ضرایب استاندارد متغیرهای پیش‌بین ، تنش شغلی، روابط بین فردی، وضعیت جسمانی و علایق شغلی معلمان کودکان با نیازهای ویژه به صورت مثبت سهم معناداری در پیش بینی دوگانگی نقش دارد. فرضیه پنجم : بین محدوده نقش با تنش شغلی و مؤلفه‌های روابط بین فردی، وضعیت جسمانی و علایق شغلی معلمان کودکان با نیازهای ویژه رابطه معناداری وجود دارد.

جدول شماره ۹: همبستگی محدوده نقش با تنش شغلی و مؤلفه‌های روابط بین فردی، وضعیت

جسمانی و علایق شغلی معلمان کودکان با نیازهای ویژه

مؤلفه	تنش شغلی	روابط بین فردی	وضعیت جسمانی	علایق شغلی
	R	R	R	R
محدوده نقش	**۰/۶۷۱	**۰/۵۹۵	**۰/۵۴۴	**۰/۶۱۱

$$**p < 0.01 \quad *p < 0.05$$

باتوجه به جدول شماره ۹، مشاهده می‌شود که: بین محدوده نقش با تنش شغلی، روابط بین فردی، وضعیت جسمانی و علایق شغلی همبستگی مثبت وجود دارد که این همبستگی ها از نظر آماری در سطح ($p < 0.05$) معنادار می باشد.

هم چنین برای آزمون فرضیه فوق از رگرسیون خطی ساده مدل همزمان استفاده شده است که در جداول زیر ارائه شده است.

جدول شماره ۱۰: نتایج آنالیز رگرسیون همزمان پیش‌بینی محدوده نقش با تنش شغلی و مؤلفه‌های روابط بین فردی، وضعیت جسمانی و علایق شغلی

مؤلفه‌ها	ضرایب غیراستاندارد	خطای معیار	ضرایب استاندارد	T	سطح معناداری
تنش شغلی	-۰/۱۱۱	۰/۰۵۴	-۰/۱۵۳	-۲/۰۷۳	۰/۰۳۹
روابط بین فردی	۰/۵۷۸	۰/۱۳۷	۰/۳۰۴	۴/۲۱۱	۰/۰۰۱
وضعیت جسمانی	۰/۰۳۷	۰/۰۵۱	۰/۰۵۴	۰/۷۲۷	۰/۴۶۸
علایق شغلی	۰/۲۸۷	۰/۰۹۰	۰/۲۵۲	۳/۱۷۳	۰/۰۰۲
R	۰/۴۵۶				
R²	۰/۴۴۵				
F	۴۰/۸۳۱				
سطح معناداری	۰/۰۰۰				

مطابق جدول شماره ۱۰، با توجه به مجذور R تعدیل شده، ۴۴ درصد از واریانس محدوده نقش توسط تنش شغلی و مؤلفه‌های روابط بین فردی، وضعیت جسمانی و علایق شغلی معلمان کودکان با نیازهای ویژه در کل گروه مورد پژوهش تبیین می‌شود و ضرایب استاندارد متغیرهای پیش‌بین، تنش شغلی، روابط بین فردی و علایق شغلی معلمان کودکان با نیازهای ویژه به صورت مثبت سهم معناداری در پیش‌بینی محدوده نقش دارد. اما وضعیت جسمانی معلمان کودکان با نیازهای ویژه سهم معناداری در پیش‌بینی محدوده نقش ندارد.

فرضیه ششم: بین مسئولیت با تنش شغلی و مؤلفه‌های روابط بین فردی، وضعیت جسمانی و علایق شغلی معلمان کودکان با نیازهای ویژه رابطه معناداری وجود دارد.

جدول شماره ۱۱: همبستگی مسئولیت با تنش شغلی و مؤلفه‌های روابط بین فردی، وضعیت

جسمانی و علایق شغلی معلمان کودکان با نیازهای ویژه

مؤلفه	تنش شغلی	روابط بین فردی	وضعیت جسمانی	علایق شغلی
	R	R	R	R
مسئولیت	**۰/۶۲۲	**۰/۵۶۸	**۰/۴۷۷	**۰/۵۵۵

** $p < ۰/۰۱$ * $p < ۰/۰۵$

باتوجه به جدول شماره ۱۱، مشاهده می‌شود که: بین مسئولیت با تنش شغلی، روابط بین فردی، وضعیت جسمانی و علایق شغلی همبستگی مثبت وجود دارد که این همبستگی‌ها از نظر آماری در سطح ($p < 0/05$) معنادار می‌باشد.

هم چنین برای آزمون فرضیه فوق از رگرسیون خطی ساده مدل همزمان استفاده شده است که در جداول زیر ارائه شده است.

جدول شماره ۱۲: نتایج آنالیز رگرسیون همزمان برای پیش‌بینی مسئولیت با تنش شغلی و مؤلفه‌های روابط بین فردی، وضعیت جسمانی و علایق شغلی

مؤلفه‌ها	ضرایب غیراستاندارد	خطای معیار	ضرایب استاندارد	T	سطح معناداری
تنش شغلی	-۰/۰۵۴	۰/۱۱۳	-۰/۰۹۳	-۰/۴۱۵	۰/۶۷۹
روابط بین فردی	-۰/۱۵۴	۰/۱۳۲	-۰/۲۵۱	-۱/۱۶۲	۰/۲۴۷
وضعیت جسمانی	۰/۲۶۸	۰/۱۱۸	۱/۱۷۰	۲/۲۶۵	۰/۰۲۵
علایق شغلی	-۰/۱۷۷	۰/۱۳۸	-۰/۲۷۶	-۱/۲۷۶	۰/۲۰۳
R	۰/۴۰۲				
R²	۰/۳۹۰				
F	۳۲/۷۵۸				
سطح معناداری	۰/۰۵۱				

مطابق جدول شماره ۱۲، باتوجه به مجذور R تعدیل شده، ۳۹ درصد از واریانس مسئولیت توسط تنش شغلی و مؤلفه‌های روابط بین فردی، وضعیت جسمانی و علایق شغلی معلمان کودکان با نیازهای ویژه در کل گروه مورد پژوهش تبیین می‌شود و ضرایب استاندارد متغیرهای پیش‌بین، تنش شغلی، روابط بین فردی و علایق شغلی معلمان کودکان با نیازهای ویژه به صورت مثبت سهم معناداری در پیش‌بینی مسئولیت ندارد. اما وضعیت جسمانی معلمان کودکان با نیازهای ویژه به صورت مثبت سهم معناداری در پیش‌بینی مسئولیت دارد

فرضیه هفتم: بین محیط فیزیکی با تنش شغلی و مؤلفه‌های روابط بین فردی، وضعیت جسمانی و علایق شغلی معلمان کودکان با نیازهای ویژه رابطه معناداری وجود دارد.

جدول شماره ۱۳: همبستگی محیط فیزیکی با تنش شغلی و مؤلفه‌های روابط بین فردی، وضعیت جسمانی و علائق شغلی معلمان کودکان با نیازهای ویژه

مؤلفه	تنش شغلی	روابط بین فردی	وضعیت جسمانی	علائق شغلی
	R	R	R	R
محیط فیزیکی	**۰/۶۲۷	**۰/۷۵۵	**۰/۳۲۶	**۰/۵۳۴

$$**p < 0.01 \quad *p < 0.05$$

باتوجه به جدول شماره ۱۳، مشاهده می‌شود که: بین محیط فیزیکی با تنش شغلی، روابط بین فردی، وضعیت جسمانی و علائق شغلی همبستگی مثبت وجود دارد که این همبستگی‌ها از نظر آماری در سطح ($p < 0.05$) معنادار می‌باشد. هم چنین برای آزمون فرضیه فوق از رگرسیون خطی ساده مدل همزمان استفاده شده است که در جداول زیر ارائه شده است.

جدول شماره ۱۴: نتایج آنالیز رگرسیون همزمان برای پیش‌بینی محیط فیزیکی با تنش شغلی و مؤلفه‌های روابط بین فردی، وضعیت جسمانی و علائق شغلی

مؤلفه‌ها	ضرایب غیراستاندارد	خطای معیار	ضرایب استاندارد	T	سطح معناداری
تنش شغلی	۰/۳۲۲	۰/۱۱۲	۰/۲۲۰	۲/۸۶۹	۰/۰۰۴
روابط بین فردی	۰/۰۵۶	۰/۰۴۲	۰/۱۰۷	۱/۳۵۶	۰/۱۷۶
وضعیت جسمانی	۰/۲۱۸	۰/۰۷۴	۰/۲۴۹	۲/۹۵۵	۰/۰۰۳
علائق شغلی	-۰/۱۷۳	۰/۰۶۹	-۰/۲۲۰	-۲/۴۸۶	۰/۰۱۴
R	۰/۵۷۷				
R²	۰/۵۶۹				
F	۶۶/۶۱۰				
سطح معناداری	۰/۰۰۰				

مطابق جدول شماره ۱۴، باتوجه به مجذور **R** تعدیل شده، ۵۶ درصد از واریانس محیط فیزیکی توسط تنش شغلی و مؤلفه‌های روابط بین فردی، وضعیت جسمانی و علائق شغلی معلمان

کودکان با نیازهای ویژه در کل گروه مورد پژوهش تبیین می شود و ضرایب استاندارد متغیرهای پیش‌بین، تنش شغلی و وضعیت جسمانی معلمان کودکان با نیازهای ویژه به صورت مثبت سهم معناداری در پیش بینی محیط فیزیکی دارد. اما علایق شغلی معلمان کودکان با نیازهای ویژه به صورت منفی سهم معناداری در پیش بینی محیط فیزیکی دارد. و روابط بین فردی معلمان کودکان با نیازهای ویژه سهم معناداری در پیش بینی محیط فیزیکی ندارد

فرضیه هشتم: بین نقش شغلی معلمان کودکان با نیازهای ویژه به لحاظ سابقه شغلی، میزان تحصیلات و جنسیت تفاوت وجود دارد.

برای بررسی سؤال فوق از تحلیل واریانس یک‌طرفه استفاده شد.

جدول شماره ۱۵: مقایسه نقش شغلی معلمان کودکان با نیازهای ویژه به لحاظ سابقه شغلی مدرک تحصیلی.

مؤلفه‌ها	شاخص‌های آماری نقش شغلی	تعداد	میانگین	انحراف معیار	آماره F	سطح معناداری
سابقه شغلی	۱۰ تا ۱۰ سال	۳۸	۲۴۱/۴۶۶	۱۸/۴۵۷	۰/۸۲۵	۰/۴۴۰
	۱۱ تا ۲۰ سال	۱۲۴	۲۳۹/۹۲۷	۱۹/۸۸۱		
	۲۱ تا ۳۰ سال	۱۲۹	۲۴۵/۰۹۴	۳۱/۰۷۸		
میزان تحصیلات	دیپلم	۶	۲۰۳/۰	۷/۴۵۶	۲/۷۷۶	۰/۰۵۲
	فوق دیپلم	۱۱۵	۲۴۶/۷۳۱	۲۸/۳۶۱		
	لیسانس	۱۵۰	۲۴۱/۹۵	۲۶/۳۷۷		
	فوق لیسانس	۲۰	۲۴۳/۴	۱۵/۵۱۴		

با توجه به جدول شماره ۱۵، مشاهده می‌شود نقش شغلی معلمان کودکان با نیازهای ویژه به لحاظ سابقه شغلی و میزان تحصیلی متفاوت معناداری وجود ندارد.

جدول شماره ۱۶: نتایج آزمون t مستقل برای مقایسه‌ی نقش شغلی معلمان کودکان با نیازهای ویژه به لحاظ جنسیت

مؤلفه	گروه	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	تفاوت میانگین	درجه آزادی	T	سطح معنی داری
نقش شغلی	معلمان مرد	۸۷	۲۴۶/۲۱۸	۲۹/۵۴۴	۶/۱۱۲	۲۸۹	۱/۶۱۲	۰/۱۰۸
	معلمان زن	۲۰۴	۲۴۰/۱۰۵	۲۳/۹۶۰				

با توجه به جدول شماره ۱۶، میانگین نقش شغلی معلمان کودکان با نیازهای ویژه در گروه معلمان مرد برابر است با ۲۴۶/۲۱۸ و در گروه معلمان زن برابر است با ۲۴۰/۱۰۵ می‌باشد. معیار تصمیمی (p) برابر ۰/۱۰۸ و بیشتر از ۰/۰۵ است. بنابراین بین نقش شغلی معلمان کودکان با نیازهای ویژه در معلمان مرد و زن تفاوت معناداری وجود ندارد.

فرضیه نهم: بین تنش شغلی معلمان کودکان با نیازهای ویژه به لحاظ سابقه شغلی، میزان تحصیلات و جنسیت تفاوت وجود دارد.

برای بررسی سؤال فوق از تحلیل واریانس یک‌طرفه استفاده شد
جدول شماره ۱۷: مقایسه تنش شغلی معلمان کودکان با نیازهای ویژه به لحاظ سابقه شغلی و مدرک تحصیلی

مؤلفه‌ها	شاخص‌های آماری تنش شغلی	تعداد	میانگین	انحراف معیار	آماره F	سطح معناداری
سابقه شغلی	۱۰ تا ۱ سال	۳۸	۲۱۰/۸۶۶	۱۳/۳۰۸	۲/۶۳۹	۰/۰۷۴
	۱ تا ۲۰ سال	۱۲۴	۳۱۷/۵۳۶	۲۰/۷۰۲		
	۲۱ تا ۳۰ سال	۱۲۹	۲۲۳/۱۸۹	۲۵/۳۶۹		
میزان تحصیلات	دیپلم	۶	۲۲۱/۵۱۰	۲۱/۴۵۶	۰/۹۷۲	۰/۴۰۷
	فوق دیپلم	۱۱۵	۲۲۲/۹۵۵	۲۳/۵۹۹		
	لیسانس	۱۵۰	۲۱۹/۳۳۳	۲۳/۹۲۸		
	فوق لیسانس	۲۰	۲۱۹/۹	۱۴/۸۷۳		

با توجه به جدول شماره ۱۷، مشاهده می‌شود تنش شغلی معلمان کودکان با نیازهای ویژه به لحاظ سابقه شغلی و میزان تحصیلی متفاوت معناداری وجود دارد
جدول شماره ۱۸. نتایج آزمون t مستقل برای مقایسه‌ی تنش شغلی معلمان کودکان با نیازهای ویژه به لحاظ جنسیت

مؤلفه	گروه	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	تفاوت میانگین	درجه آزادی	T	سطح معنی داری
تنش شغلی	معلمان مرد	۸۷	۲۲۲/۲۰۸	۲۴/۰۶	۳/۶۴۱	۲۸۹	۱/۱۰۲	۰/۲۷۲
	معلمان زن	۲۰۴	۲۱۸/۵۶۷	۲۲/۶۳۶				

با توجه به جدول شماره ۱۸، میانگین تنش شغلی معلمان کودکان با نیازهای ویژه در گروه معلمان مرد برابر است با ۲۴/۰۶ و در گروه معلمان زن برابر است با ۲۲/۶۳۶ می‌باشد. معیار تصمیمی (p) برابر ۰/۲۷۲ و بیشتر از ۰/۰۵ است. بنابراین بین رضایت شغلی معلمان مرد و زن تفاوت معناداری وجود ندارد.

بحث و نتیجه‌گیری

با توجه به نتایج ضریب همبستگی، بین نقش شغلی با تنش شغلی، روابط بین فردی، وضعیت جسمانی و علایق شغلی همبستگی مثبت وجود دارد که این همبستگی‌ها از نظر آماری معنادار می‌باشد. بنابراین بین تنش شغلی و مولفه‌های روابط بین فردی، وضعیت جسمانی و علایق شغلی معلمان کودکان با نیازهای ویژه با نقش شغلی رابطه معناداری وجود دارد. نتایج فرضیه این پژوهش با نتایج پژوهش کریاکو^۱ (۲۰۰۱)، تا حدودی همسو و همخوان است. کریاکو (۲۰۰۱) در پژوهشی که انجام داد مهمترین منابع استرس معلمان عبارت از: تدریس به دانش آموزان فاقد انگیزه، برقراری نظم و انضباط، کمبود وقت و کار زیاد، هماهنگی با تغییرات، ارزشیابی توسط دیگران، رفتار با همکاران، احترام به خود و موقعیت اجتماعی، اداره کلاس، تضاد و ابهام نقش، شرایط نامناسب کاری می‌داند.

نتایج نشان می‌دهد که بین بارکاری نقش با تنش شغلی، روابط بین فردی، وضعیت جسمانی و علایق شغلی همبستگی مثبت وجود دارد که این همبستگی‌ها از نظر آماری معنادار می‌باشد. بنابراین بین تنش شغلی و مولفه‌های روابط بین فردی، وضعیت جسمانی و علایق شغلی معلمان کودکان استثنایی با بارکاری نقش رابطه معناداری وجود دارد. تحقیقی که همسو با این فرضیه باشد یافت نشد. می‌توان گفت هر معلمی دانش آموزان خود را در یک گروه اجتماعی به حساب می‌آورد و پیش از آنکه کار خود را شروع کند از آنها یک تصور ذهنی دارد که بر اساس آن برنامه درسی خود را تنظیم می‌کند ولی معلم کودکان استثنایی نمی‌تواند برنامه هماهنگی برای همه دانش آموزان خود تنظیم کند بلکه گاهی ممکن است مجبور شود برای هر دانش آموز یک برنامه جدا

¹ Kyriacou

تهیه کند که بر اساس نوع نیاز و توانایی هر دانش آموز باشد و علاوه بر این تا حدودی سطح انتظارات والدین هر دانش آموز را برآورده سازد. این مسایل می تواند بار کاری معلم را زیاد کرده و باعث ایجاد تنش در معلم شود.

نتایج نشان می دهد که بین دوگانگی نقش با تنش شغلی، روابط بین فردی، وضعیت جسمانی و علایق شغلی همبستگی مثبت وجود دارد که این همبستگی ها از نظر آماری معنادار می باشد. تحقیقی که همسو با فرضیه باشد یافت نشد. اما با توجه به نتایج این تحقیق می توان به موارد زیر اشاره کرد. دوگانگی نقش آگاهی فرد از اولویتها و چشم داشتهای محیط کار و معیارهای ارزشیابی را مورد ارزیابی قرار می دهد. گاهی معلم باید چند نقش را در مدرسه ایفا کند گاهی باید نقش والدین را برای دانش آموز اجرا کند و زمانی نقش یک ناظر بر اجرای تکالیف درسی و مقررات مدرسه را داشته باشد در عین حال که باید نقش دیگر خود را نیز به عنوان یک دوست و حمایت کننده عاطفی برای جذب دانش آموز حفظ کند و بالاخره نقشی به عنوان کارمند و مسئولیتهایی که در مقابل مدیر و دیگر همکاران به عهده دارد ایفا نماید. وقتی معلم در کار خود نتواند اهداف و موضوعات مشخص و برنامه ریزی شده ای داشته باشد و نداند دقیقا چه انتظاری از وی می رود، چه مسئولیتی دارد، در مورد میزان مسئولیت خود اطمینان کامل نداشته باشد و اینکه مسئولیتهای او به طور روشن مشخص نباشد، همچنین اطمینان نداشته باشد که میزان کاری که انجام می دهد آیا با کیفیتی که مد نظر اوست همخوانی دارد یا نه؟ این موضوعات ناخودآگاه در فرد ایجاد تنش می کند که در مورد معلمان کودکان استثنایی موارد یاد شده زیاد به چشم می خورد و باعث تنش بیشتر در آنها می شود.

نتایج نشان می دهد که بین محدوده نقش با تنش شغلی، روابط بین فردی، وضعیت جسمانی و علایق شغلی همبستگی مثبت وجود دارد که این همبستگی ها از نظر آماری معنادار می باشد.

محدوده نقش تضادهایی را که فرد از نظر وجدان کاری و نقشی را که در محیط کار از او انتظار می رود مورد ارزیابی قرار می دهد. می توان گفت در واقع نقش معلم انتقال معلومات و دانش خود به دانش آموزان است. همچنین معلم انتظار دارد با توجه به تلاشی که انجام داده و وقتی که گذاشته حداقل باز خورده اندک از دانش آموزان دریافت کند و تا حدودی نتیجه کار و تلاش خود

را ببینند ولی دانش آموزان استثنایی معمولاً نمیتوانند این انتظار معلم خود را برآورده سازند و انگیزه لازم برای تحصیل ندارند و به مرور معلمان نیز انگیزه خود را از دست می دهند و حالت بی تفاوتی پیدا می کنند که اغلب باعث ایجاد تنش در آنها می شود.

نتایج نشان می دهد که بین مسئولیت با تنش شغلی، روابط بین فردی، وضعیت جسمانی و علایق شغلی همبستگی مثبت وجود دارد که این همبستگی ها از نظر آماری معنادار می باشد.

یکی از عوامل مهمی که در ارتباط با تنش ناشی از شغل معلمی است مسئولیت کلی است که معلم در قبال دانش آموزان و به طور کلی در قبال جامعه به عهده دارد. تحقیقات مختلف نیز نشان می دهند که یکی از عواملی که در هر شغلی می تواند موجب استرس بیش از حد شود داشتن مسئولیت در قبال افراد است. گاهی اوقات شرایط خاص جسمی و روانی دانش آموزان استثنایی ایجاد می کند تا معلمان آنها احساس مسئولیت بیشتری در قبال این دانش آموزان داشته باشند حتی گاهی اوقات در ساعات تفریح این معلمین احساس آرامش نمی کنند و نگران وضعیت دانش آموز خود می باشند. بنابراین می توان گفت یکی از عوامل تنش شغلی معلمان کودکان استثنایی مسئولیت می باشد.

نتایج نشان می دهد که بین محیط فیزیکی با تنش شغلی، روابط بین فردی، وضعیت جسمانی و علایق شغلی همبستگی مثبت وجود دارد که این همبستگی ها از نظر آماری معنادار می باشد. شرایط نامطلوب کاری اعم از فشارهای فیزیکی، امکانات و تجهیزات مدرسه مشکلات مالی معلمان و مشکلات رفتاری دانش آموزان به اشکال مختلف سلامت و بهداشت روانی معلم را به مخاطره انداخته و منجر به ناخشنودی معلمان می شود. عواملی از قبیل نور مناسب، فضای آموزشی مناسب، میزان سر و صدا، وسایل سرمایشی و گرمایشی مناسب می توانند بر بهداشت روانی دانش آموزان و معلمان اثرات زیادی داشته باشند.

نتایج نشان داد که نقش شغلی معلمان کودکان با نیازهای ویژه از لحاظ میزان تحصیلات، سابقه شغلی و جنسیت تفاوت وجود ندارد. نتایج فرضیه این پژوهش با تحقیقات تامپیری (۲۰۱۰) از انگلستان، در پژوهشی با عنوان تأثیر جنس و

تحصیلات در رضایت شغلی به این نتیجه دست یافت که با افزایش سطح تحصیلات افراد رضایت شغلی هم در زنان و هم مردان کاهش می یابد. نتایج این تحقیق همچنین نشان داد که رضایت شغلی ارتباط مستقیمی با سن دارد، یعنی با بالا رفتن سن و افزایش تجربه و دستمزد از سویی رضایت شغلی بالا می رود اما از طرفی با پیر شدن فرد، خستگی از کار در وی بیشتر شده و سبب کاهش رضایت شغلی می شود.

نتایج نشان داد که تنش شغلی معلمان کودکان با نیازهای ویژه به لحاظ سابقه شغلی، میزان تحصیلات و جنسیت تفاوت وجود ندارد. نتایج فرضیه این پژوهش با تحقیقات کریمی و مرادمند (۱۳۹۰) در پژوهش بررسی ابعاد استرس شغلی دبیران دوره متوسطه که انجام دادند، نتایج نشان داد که هر یک از ابعاد استرس شغلی یعنی حجم زیاد کار، فقدان رشد حرفه‌ای، عدم منزلت اجتماعی، روابط سرد و نامناسب میان همکاران، مسائل مربوط به دانش آموزان و کمی حقوق و مزایا بیش از حد متوسط در ایجاد استرس شغلی دبیران مؤثر بوده است. معلمان مرد بیش از معلمان زن از داشتن احساس عدم منزلت در شغل خود دچار استرس می شدند.

مساله تنش شغلی در همه مشاغل مطرح است اما در ارتباط با شغل معلم معنای خاصی پیدا می کند چون یک معلم علاوه بر مسائل و مشکلاتی که در همه افراد مطرح است، با برخی مسائل و مشکلاتی که صرفاً ناشی از نوع شغل وی است نیز مواجه می شود. معلم در مدرسه با مسائلی مواجه است که در کمتر حرفه‌ای چنین مسائلی وجود دارد به طور مثال معلم ناچار است روزانه چندین ساعت تنها مقابل یک گروه نا آشنا قرار گیرد. مساله تفاوت‌های فردی و فرهنگی از قبیل تفاوت‌های سنی استعداد میزان رشد و بلوغ و شخصیت دانش آموزان و شیوه برخورد با این عوامل فشار وارد بر وی را بیشتر می کند. بعلاوه مشغله‌های فکری معلم در ارتباط با موضوع درسی، حل مسائل و مشکلات موجود در کلاس، تعداد دانش آموزان هر کلاس، سوء رفتار بعضی دانش آموزان، نوع و میزان مشکل دانش آموزان با نیازهای ویژه مواردی هستند که تنش معلم کودکان با نیازهای ویژه را دو چندان می کند.

هر تحقیق و پژوهشی اگرچه ماهیتاً به دنبال ارتباط بین عوامل و میزان تأثیر آن هست به هر حال در بطن خود یک سری محدودیت‌هایی را خواهد داشت که

ممکن است تعمیم نتایج را با مشکل مواجه می‌نماید. این پژوهش نیز از این امر مستثنی نبوده و دارای محدودیت‌هایی بوده است که برخی در اختیار پژوهش‌گر بوده و برخی از اختیار پژوهش‌گر خارج بوده است. با توجه به اینکه انجام پرسشنامه‌های پژوهش بر روی نمونه تحقیق در کنار زمان بر بودن، مشکلات عملی زیادی داشت در پاره‌ای اوقات جمع آوری داده‌ها بسیار وقت گیر و توأم با مشکلات اجرایی جدی بود. یکی دیگر از محدودیت‌های این تحقیق این است که جهت سنجش رابطه نقش شغلی با تنش شغلی معلمان فقط از پرسشنامه استفاده شده است و از سایر روش‌های دیگر سنجش استفاده نگردیده است. پیشنهاد می‌شود ارتباط نقش شغلی با مؤلفه‌های همچون انگیزش شغلی، مسئولیت پذیری ویژگی‌های شخصیتی مورد پژوهش قرار گیرد و رابطه نقش شغلی با تعهد سازمانی و تصور توفیق از تدریس مورد بررسی قرار گیرد.

منابع و مأخذ

- الوانی، مهدی. (۱۳۷۸). مدیریت عمومی، تهران: نشر نی.
- رجب پور، محمد رضا. (۱۳۷۷). بررسی جو سازمانی مدارس با میزان استرس شغلی دبیران دبیرستان‌های دولتی شیراز: پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه شیراز.
- علوی، سید سلمان؛ جنتی فرد، فرشته و داوودی، علی. (۱۳۸۸). بررسی و مقایسه سلامت روانی و فرسودگی شغلی در کارکنان و کارگران شرکت سایپا. ماهنامه مهندسی خودرو و صنایع وابسته، سال اول، شماره ۶، ۲۱-۲۵.
- قدیمی مقدم، ملک محمد؛ حسینی طباطبایی، فوزیه و چمعه پور، احمد. (۱۳۸۴). بررسی میزان شیوع فرسودگی شغلی در معلمان مدارس ابتدایی، فصلنامه روانشناسان ایرانی، شماره ۵، ۴۳-۵۴.
- کریمی، فریبا و مرادمند، رضا. (۱۳۹۰). بررسی ابعاد استرس شغلی دبیران دوره متوسطه. مجله علوم تربیتی، ۱۳، ۱۲۲-۱۰۷.
- کمالی اردکانی، مونا؛ ملک، مریم؛ عطارچی، میرسعید و محمدی، صابر. (۱۳۹۲). بررسی استرس شغلی و عوامل مؤثر بر آن. فصلنامه علمی تخصصی طب، دوره پنجم، شماره اول، ۲۴-۳۳.

Chapman, K. (2005). Are you working too hard? *Harvard Business Review*, 83 (11), 53-58.

Kyriacou, Chris (2001). Teacher Steress: directions for future Research., *Educational Review*, 53(1), 27-35.

Ouyang, Y. (2009). The mediating effects of job stress and job involvement under job instability: Banking service personnel of Taiwan as an example. *Journal of Money, Investment and Banking*, 11, 16-26.

Sharifian SA, Aminian O, Kiyani M, Barouni SH, Amiri F (2006). The evaluation of the degree of occupational stress and factors influencing in forensic physicians working in legal medicine organization- Tehran- Autumn of 2005. *Scientific ournal of Forensic Medicine*, 12(3):144-157.

Tampieri Alessandro (2010). *Higher Education Effect in job and Marital Satisfaction*. University of Leicester, UK.

Myles, B.S., Ormsbee, C.K., & Simpson, R.L. (2006). Autism and stress: An individualized intervention plan for teachers. *focus on autistic behavior*, 6, 8-16.